De maatschappelijke functie van (tech)miljardairs: het ultieme groene offer

NUTH — Terwijl de inflatie aanhoudt en het besteedbare inkomen van de doorsnee burger al jaren slechts langzaam stijgt, voltrekt zich in stilte een fascinerend sociaal-economisch experiment. Waar economen zich traditioneel blindstaren op koopkrachtplaatjes en consumptiecijfers, werpt een nieuwe analyse een heel ander licht op de status van de allerrijksten. De exponentiële groei van het kapitaal bij techmiljardairs is volgens deze visie geen teken van doorgeslagen kapitalisme, maar een bewuste of onbewuste last die twee hardnekkige problemen van de afgelopen twintig jaar heeft helpen temmen: het milieu en de inflatie.

De afgelopen decennia zijn vier bewegingen gelijktijdig zichtbaar geweest. Het besteedbare inkomen in het Westen is wel gestegen, maar een stuk langzamer dan vroeger en langzamer dan de productiviteitsgroei. Tegelijk is de extreme rijkdom explosief toegenomen: het aantal miljardairs is fors gestegen en het absolute vermogen is sinds 2000 met een orde van grootte van vijftien tot twintig keer gegroeid, waarbij techmiljardairs een prominente rol spelen. De productiviteit is blijven stijgen, zij het trager dan de oude trend. En milieuoverwegingen hebben een duidelijk grotere plaats gekregen in politiek en maatschappij.

Een mogelijke lezing van deze vier bewegingen is dat de politiek, bewust of onbewust, heeft toegestaan of bevorderd dat een groot deel van de productiviteitswinst niet als besteedbaar inkomen bij gewone burgers terechtkwam, maar als vermogenswinst bij een selecte groep. Burgers ondergingen dit deels door een verhoogd milieubewustzijn, echt of aangemeten. Het resultaat is dat de consumptievraag in het Westen lager is gebleven dan anders het geval zou zijn geweest.

Had een groter deel van die winst als besteedbaar inkomen bij gewone huishoudens terechtgekomen, dan was de consumptievraag hoger geweest. Dat had, bij een niet volledig meegroeiende goederenproductie, meer inflatiedruk opgeleverd. Tegelijk had de productie kunnen worden opgevoerd of had via handel meer kunnen worden geïmporteerd uit andere delen van de wereld. Door het kapitaal bij een kleine groep vast te houden, is zowel de milieudruk als de inflatiedruk lager gebleven dan in het alternatieve scenario. In die zin hebben de techmiljardairs, onbedoeld of niet, gefunctioneerd als een ecologisch en monetair rempedaal.

De extreme rijkdom staat daarbij min of meer geparkeerd: het is grotendeels vermogenswinst in aandelen en bedrijven, geen contant geld dat direct in consumptie wordt omgezet. Die parkeerstelling beschermt, in deze lezing, zowel de inflatie als het milieu. Zodra er op grote schaal wordt herverdeeld — de klassieke wens van de linkerzijde van het politieke spectrum — vervalt die bescherming. Het geld komt dan vrij voor besteding door burgers, de consumptievraag stijgt, de inflatiedruk neemt toe en de milieubelasting groeit mee. Wat door sommigen wordt gezien als een daad van rechtvaardigheid, wordt in deze analyse een ontmanteling van een onbedoeld maar effectief rempedaal.

Wanneer we dit doorontwikkelen naar de fundamenten van onze samenleving, werpt dit een heel ander licht op de economische ongelijkheid. Moeten we rijkdom blijven zien als een individueel succes of juist als een noodzakelijk, zij het ongelijk verdeeld, rempedaal op consumptie en inflatie? Het antwoord hierop dwingt ons om anders te kijken naar de rol van de elite in een tijd van klimaatcrisis en aanhoudende inflatiedruk, waarin de portemonnee van de burger de redding van de aarde en de prijsstabiliteit blijkt te zijn. Of die lezing klopt, is niet bewezen. Dat ze de moeite van het overwegen waard is, wel.